

Оксана Коваленко

Інститут вищої освіти Національної Академії педагогічних наук України

ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ (2000–2005 рр.)

Розглядається освітнє та наукове співробітництво Польщі й України, зокрема співпраця окремих університетів, наукових установ у вирішенні проблем вищої освіти цих країн. Зроблено висновки стосовно можливості запозичення польського досвіду в Україні.

Ключові слова: вища освіта, Болонський процес, наукове співробітництво, навчальні програми, вищі навчальні заклади.

Kowalenko Oksana. Edukacyjna i naukowa współpraca Ukrainy i Polski (lata 2000–2005).

Artykuł poświęcono edukacyjnej i naukowej współpracy Polski i Ukrainy. Naświetlono współpracę poszczególnych uczelni, instytucji naukowych w rozwiązaniu problemów szkolnictwa wyższego obydwu państw. Wyciągnięto wniosku dot. przydatności doświadczenia polskiego w tej dziedzinie dla Ukrainy.

Słowa kluczowe: wyższe wykształcenie, proces bułoński, współpraca naukowa, programy dydaktyczne, wyższa szkoła.

Коваленко Оксана. Образовательное и научное сотрудничество Украины и Польши (2000–2005 гг.).

Рассматривается образовательное и научное сотрудничество Польши и Украины, в частности сотрудничество отдельных университетов, научных учреждений по поводу решения проблем высшего образования двух стран. Сделаны выводы относительно возможности заимствования польского опыта в Украине.

Ключевые слова: высшее образование, Болонский процесс, научное сотрудничество, учебные программы, высшие учебные заведения.

Kovalenko Oksana. Educational and scientific cooperation between Ukraine and Poland (2000–2005).

The article is devoted to educational and scientific cooperation between Poland and Ukraine. Cooperation of individual universities, research institutions in dealing with problems of higher education in our countries are analyzed.

Key words: higher education, Bologna process, collaboration, training, higher education institutions.

Наші відносини з польським народом мають давню історію. Спільні слов'янські корені, подібність традицій, співзвучність мови та культури сприяли поглибленню цих відносин у різних галузях культури. Після того, як Україна приєдналася до Болонського процесу, першими, хто протягнув нам руку допомоги — поляки. Більшість країн світу нашу систему освіти, методи викладання визнають найефективнішими. Але на сьогодні вітчизняні та іноземні вчені застерігають, що потрібні вдосконалення, зміни, проведення відповідних реформ в українській системі науки та освіти. Польща погодилася поділитися своїм досвідом інтеграції в Болонський процес. Нині українські та польські науковці прагнуть досягнути консенсусу у розв'язанні тих проблем, які постали перед польською і українською вищою школою.

Звичайно, освітнє співробітництво Польщі та України почалося не з приєднанням України до Болонської декларації. Ще 18 травня 1992 року між Міністерством освіти України та Польщі була укладена угода «Про співробітництво в галузі науки і освіти України та Польщі». Офіційно наукове співробітництво української та польської держав бере початок із підписання угоди про наукове співробітництво між Україною та Польщею 1 липня 1997 року. Згідно з нею планувалося сорок тем для спільного виконання українськими і польськими науковцями [1, с. 3]. Варто зазначити, що майже всі міжнародні наукові конференції, які відбуваються в Україні, проходять за участю польських науковців. Велика кількість українських шкіл, інститутів, університетів, інших навчальних закладів співпрацюють із польськими, проводять спільні семінари, круглі столи, конференції і тощо. Сам факт приєднання України до Болонського процесу активізує співробітництво у галузі науки і освіти, зокрема в такій формі, як безпосередні зв'язки між вищими навчальними закладами обох країн.

Так, у 2000 році Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова підписав угоду про співробітництво у розвитку освіти і науки з кафедрою історії слов'ян і українознавства Балтійської гуманістичної школи у Кошаліні. Національний педагогічний університет має дуже тісні зв'язки з польськими освітянами: майже щороку тут відбуваються конференції, присвячені спільній історії Польщі і України. Під час візиту ректора НПУ імені М. П. Драгоманова В. Андрущенко до Польщі було підписано угоду з ректором Педагогічної академії у Кракові М. Сливою «Про співпрацю між двома найвідомішими педагогічними вищими навчальними закладами України та Польщі». В стінах НПУ імені М. П. Драгоманова у травні 2000 року відбулася міжнародна конференція «Слов'янські народи у Другій світовій війні»; у травні 2002 року пройшла міжнародна конференція під назвою «Україна і Польща в ХХ столітті: проблеми історії і політології», у які взяли участь понад 30 провідних вчених і викладачів із Краківського педагогічного університету, Інституту гуманістичних наук Вроцлавської політехніки, Балтійської гуманістичної вищої школи, Надвіслинського інституту історії у Слущку, Вищої педагогічної школи у Пьотркові Трибунальському та інших наукових закладів Польщі.

Професор кафедри слов'янських народів НПУ ім. М. П. Драгоманова П. Чернега зауважив, що «завдяки цим зустрічам ми, вчені Інституту історичної освіти НПУ Драгоманова маємо нагоду займатися науковим дослідженням спільної історії Польщі та України, обмінюватися думками з нашими закордонними колегами, з'ясовувати проблеми, що представляють інтерес для наших закладів, окреслювати напрямки досліджень, уточнювати їх тематику» [1, с. 4].

Відмітимо, що вже майже десять років співпрацюють Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка й Інститут регіонального управління та економіки Балтійської гуманістичної вищої школи в Кошаліні. Разом вони виконують спільну освітню програму, яка має свої результати. Так, у 2001 році вийшов перший збірник праць «Тотожність та партнерство. Наукові студії найближчих сусідів» у Кошаліні. Наступний збірник під назвою «Україна-Польща: наукові студії партнерів — сусідів» вийшов у Кіровограді.

Серед польських міст варто виокремити Краків, де активно розвивається україністика. Краківський університет не тільки має факультет української філології, він також підтримує зв'язки з провідними українськими університетами, обмінюється із українськими бібліотеками, організаціями, установами літературою. Ця практика має історичне, наукове та культурне значення. Вона дозволяє познайомитися із напрацюваннями польських науковців українським читачам, які не мають можливості відвідувати бібліотеки в Україні та Польщі. На думку ректора Краківського університету, правдиво написані книги про наші держави допоможуть висвітлити правду і до кінця очистити від бруду й брехні нашу спільну історію, заспокоїти всіх ображених. Тоді ми зможемо перегорнути сторінку, щоб відкрити дорогу до тіснішого зближення двох народів-братів [2, с. 24].

Академія педагогіки імені Комісії національної освіти у Кракові співпрацює на підставі відповідних угод з Національним університетом імені Івана Франка у Львові, з університетами у Кам'янці-Подільському та Херсоні. Встановлено також контакти з університетами у Запоріжжі, Донецьку і Дніпропетровську. Внаслідок таких домовленостей між університетами, польські вчені можуть здійснювати архівні та бібліотечні пошуки у наукових інститутах різних України, а українські вчені можуть працювати з архівними і бібліотечними фондами у Польщі. Ці дослідження стосуються удосконалення викладання окремих дисциплін, дидактики, методики використання найновітніших технічних засобів навчання. Науково-дослідні конференції, які проходять у навчальних закладах Польщі і України сприяють поглибленому вивченню не тільки наукового та історичного досвіду, але й вивченню педагогічного потенціалу обох країн.

Обидві сторони цікавить проблема системи добору абітурієнтів на навчання до педагогічних вищих навчальних закладів. Щороку польські навчальні заклади запрошують учнів і студентів з України разом із викладачами пройти у них практику, в яку входить ознайомлення з внутрішньою роботою навчального закладу і циклом предметів, які викладаються. Українці

мають можливість спостерігати за роботою своїх колег, викладачі обмінюються педагогічним досвідом, а школярі та студенти мають можливість порівняти рівень завантаженості їх однолітків. Так, у Польщі в школах із математичним нахилом збільшено години на вивчення математики і створюється спеціальна програма для її поглибленого вивчення. Натомість, майже кожна українська середня школа спеціалізується на певному предметі, але це ніяк не позначається на кількості годин, які виділено на навчання того чи іншого предмету. Дуже великого значення в польських навчальних закладах надають вивченню інформаційних комп'ютерних технологій, іноземних мов. Варто зазначити, що після закінчення школи польські діти досконало володіють як мінімум двома іноземними мовами, українські ж школярі, вступаючи до вищих навчальних закладів, ледве можуть похвалитися знанням однієї іноземної мови на рівні розмовної.

Якщо порівняти роботу приватних навчальних закладів Польщі і України, відмітимо, що в Польщі держава жорстко контролює кількість студентів стаціонарного і заочного відділень, кількість годин на вивчення навчальної дисципліни, рівень підготовки викладацького складу. В свою чергу, вище вказані навчальні заклади намагаються підвищувати рівень роботи всіх своїх структур. На Україні теж можна виділити окремі вищі приватні навчальні установи, які вже конкурують із державними, але існують і такі, що не відповідають своєму рівню акредитації і їх випускники не можуть конкурувати на ринку праці поряд із випускниками вищих державних навчальних закладів. Натомість випускники приватних середніх навчальних закладів мають досить високу підготовку і це відчувається під час олімпіад, написання тестів, вступних іспитів. На думку багатьох українських викладачів, нам бажано запозичити деякі елементи методик викладання, наприклад впровадити експериментальні програми, що зменшують навантаження учнів середніх шкіл, змінити систему викладання в початковій школі. Вчитель протягом уроку поєднує декілька предметів (читання, писання, малювання). Дітям у такому віці дуже складно виконувати одноманітні завдання, тому уроки проходять у формі гри, щоб учням було цікаво до кінця заняття [4, с. 15–16]. На думку керівника Культурно-освітнього товариства імені Адама Міцкевича, яке було утворене при Бібліотеці імені Адама Міцкевича у Києві, Анатолія Ромейко, варто скористатися прикладом поляків та більш спеціалізовано підходити до навчання старшокласників. «Українські випускники досить часто не впевнені у виборі тієї чи іншої професії, тому слід звернути увагу на роботу польських вищих навчальних закладів, які проводять численні зустрічі, конференції з майбутніми випускниками шкіл, знайомлять їх з основами журналістики, менеджменту», — зауважив А. Ромейко. Польські педагоги вважають, що їм є теж багато чому повчитися у нас. Зокрема, їх зацікавили такі форми проведення практичних занять, як колоквиуми, бліцопитування, висловлення власних думок із приводу тієї чи іншої проблематики.

Якщо проаналізувати стан україністики у Польщі, то українська мова викладається у 59 загальноосвітніх державних шкільних закладах, у тому числі в чотирьох ліцеях з українською мовою навчання. Для українських школярів і студентів, які проживають у Польщі, і прагнуть вивчати українську мову і культуру Міністерством культури і мистецтв РП розроблено спеціальні програми щодо шкільних програм та підручників з національної історії своїх народів, географії, національної мови і літератури. При вище вказаному Міністерстві працює Бюро у справах культурних меншин, яке координує державне фінансування всіх заходів у своїй галузі на теренах Польщі. Збудовано великий інтернат в Гурові Іловецькому, де спеціалізовано навчаються українці усієї Польщі. Зауважимо, що українською мовою виходять вісім періодичних видань, у вісьми містах регулярно ведуться радіопередачі українською мовою. У шести найвідоміших університетах Польщі функціонують кафедри української філології. Крім цього, у Польщі функціонує близько сімдесят пунктів вивчення української мови, організованих Спілкою українців у Польщі, яка об'єднує громадські організації професійного характеру: Спілку українських лікарів, Спілку українських юристів, Спілку українських підприємців, Спілку українок, Спілку українських вчителів тощо. За даними довідника «Національні меншини в Польщі» станом на 2000 рік в Польщі зареєстровано дев'ятнадцять

українських і п'ять лемківських організацій. Ці організації досить чисельні, наприклад Товариство українців має 182 територіальних осередки і об'єднує десять тисяч членів.

На польському книжковому ринку добре знають видавництво Інституту Центрально-східної Європи (Люблін), яке видає і розповсюджує літературу, присвячену українсько-польським стосункам, історії України, співпраці між нашими народами, зокрема праці відомих українських і польських науковців. Великою популярністю користуються книжки професорів Є. Ключовського, В. Серчика, С. Сергійчука та інших. Польські видавництва за останні роки видали твори Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки та багатьох інших. Протягом 2000–2005 років на полицях польських крамниць збільшилась кількість книжок українською мовою.

Дуже важливим для розвитку відносин між нашими державами, зокрема культурних, є представництво українців в органах влади. В польському парламенті працює комісія у справах національних та етнічних меншин, її членом є депутат Мирослав Чех — українець. За словами голови цієї комісії Єжи Штеліги, головна мета її діяльності — захист прав та інтересів польських громадян інших національностей, вираховування потреб національних меншин, які проживають в регіонах Польщі.

Натомість в Україні є лише три школи з викладанням польської мови, є ще чотири школи — із змішаною формою навчання (365 учнів). За сприяння польської сторони відкрито початкові класи з польською мовою у Довбиші (колишньому Мархлевську) — колишньому центрі Польського національного району [5, с. 3].

Так, для організації системи освіти польською мовою, факультативного вивчення рідної мови, історії, культури міністерства освіти України та Республіки Польща уклали двосторонню угоду, в межах якої працює спільна українсько-польська комісія експертів над змістом підручників для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв із польською мовою навчання.

Динаміка зростання вивчення польської мови спостерігається у вищих навчальних закладах. У Києві польську мову вивчають не тільки в Київському національному університеті, де велику науково-організаційну роботу здійснює кафедра полоністики, очолювана відомим полоністом професором Ростиславом Радишевським, але й в Київському славістичному університеті, Києво-Могилянській Академії, в Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова. З поглибленням добросусідських відносин та співробітництва між Україною та Республікою Польща, зріс інтерес до польської культури серед української учнівської та студентської молоді, яка бачить своє майбутнє у спільному європейському домі. Постійно діють курси польської мови, які організовано при Польському домі в Києві, Федерації польських організацій в Україні.

Надзвичайно велику допомогу у цій сфері надають освітнім закладам і викладачам польської мови Посольство Республіки Польща в Україні та Генеральні консульства Республіки Польща в Києві, у Львові, Харкові, які передають велику кількість навчальної літератури та підручників, виданих за сприяння Фондації допомоги польським школам на Сході імені Г. Гоневича у Любліні, направляють в Україну польських вчителів. Велику допомогу надає також Товариство «Спільнота польська», яка опікується поляками, «розсіяними» по всьому світу.

Звичайно, існує ще безліч проблем, які необхідно вирішити, адже історію не перепишеш: чорні та білі плями так і залишаться на її сторінках. Дуже важко переконати минуле покоління науковців, які зустрічаються на конференціях і намагаються розв'язати старі вузли непорозуміння шляхом нав'язування своїх думок один одному. На щастя, сучасна українська і польська молодь не оглядається на мури старих упереджень, бо має збудувати новий спільний дім.

Для налагодження українсько-польського наукового партнерства в попередні роки уже дещо зроблено. Підписано ряд важливих документів, створено організаційно-правові механізми реалізації партнерства, відбувалися зустрічі на вищому рівні. Така співпраця дозволяє творити нову, надзвичайно важливу, сприятливу атмосферу зближення і порозуміння між двома народами, швидке запровадження новітніх навчально-виховних технологій.

2000 рік став роком нового рівня культурних і наукових відносин між Польщею і Україною. Першим серйозним питанням, яке було обговорено президентами на зустрічі 17 січня

2000 року у Кракові, стало питання про створення Польсько-українського університету. У Варшаві вже існує Українсько-польський університет, в якому плідно працюють польські та українські науковці. Завдяки сприянню цього закладу в Польщі та Україні проводиться велика кількість конференцій на різну тематику, було надруковано декілька спільних робіт, які стосувалися історії українського та польського народів. Згідно з умовами договору про створення Польсько-українського університету була сформована українсько-польська комісія зі співробітництва у галузі науки і технологій, яка оголосила про початок дії Виконавчої українсько-польської програми співробітництва у галузі науки і технологій.

В межах програми сторони розвивають співробітництво в галузях, що мають пріоритетне значення в обох країнах: математичні, фізичні та астрономічні науки; хімія та хімічні технології; енергетика та енергозберігання; матеріалознавство та технологія металів; автоматика, електроніка, інформатика та телекомунікації; біологічні науки, науки про землю, охорона навколишнього середовища; медичні науки; економічні та правові науки; гуманітарні науки.

Програма підтримує співробітництво між науковими установами України та Республіки Польща в таких основних формах: виконання спільних науково-дослідних проектів; спільне проведення та участь в міжнародних наукових конференціях, семінарах та виставках; обмін науково-технічною інформацією.

Під час візиту делегації НАН України в листопаді 1999 року до Варшави було підписано Протокол про наукове співробітництво між НАН України та Польською АН на 2000–2002 роки, де передбачається, що це співробітництво здійснюватиметься в межах спільних дослідницьких проектів, які погоджені зацікавленими науковими установами Польщі та України. На сьогоднішній день таких проектів є 61. Зростання кількості та інтенсивності наукових контактів не повинно розглядатись як самоціль. У першу чергу треба виходити з того, що такий рівень сприяє кращому порозумінню між народами, усвідомленню спільності європейського дому, і без сумніву, є важливим чинником стратегічного партнерства між двома країнами.

Події, які відбувалися протягом 2000-2005 років, змінили світогляд українців і поляків. Ми толерантніше почали ставитися один до одного, навчилися прощати та вчитися на помилках наших предків. Польський народ, парламент і уряд хочуть бачити Україну розвинутою, багатою і — передусім, — суверенною державою. Гасла «За вашу і нашу свободу!» та «Без вільної України не може бути вільної Польщі», донині зберегли свою актуальність від часів Петлюри і Пилсудського.

-
1. *Чернега П.* Партнерство розвивається / П. Чернега // Освіта. – 2004. – № 17. – С. 3–4.
 2. *Центральна Україна – Польща.* В дослідженнях науковців та краєзнавців Кіровоградщини : у 3 т. – Кіровоград, 2004–2004. – Т. 1. – 2004. – 432 с.
 3. *Стратегічне партнерство.* Історія. Сьогодення. Майбутнє України і Польщі. – К., 2002. – 258 с.
 4. *Центральна Україна – Польща.* В дослідженнях науковців та краєзнавців Кіровоградщини : у 3 т. – Кіровоград, 2004–2004. – Т. 2. – 2004. – 61 с.
 5. *Голибард Є.* По-сусідськи. Польський вектор / Є. Голибард. – К., 2004. – 122 с.